Εργα και Ημεραι

Ο ΡΟΜΠΙΝΣΩΝΑΣ

Τὸ τυχερώτερο βιβλίο τοῦ μεγάλου Δασκάλου μας εἶναι τὸ τελευταῖο μυθιστόρημά του: «Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ μοναξιὰ—ἱστορικὰ ἑνὸς καινούριου Ρομπινσῶνα», ποὺ τυπώθηκε τὸ περασμένο καλοκαῖρ' στὸ «Νουμᾶ» καὶ ξανατυπώθηκε τώρα σὲ ὄμορφο βιβλίο στὸ Παρίσι. Λέμε τὸ τυχερώτερο, γιατ' οἱ ἐφημερίδες δὲν τὸ βρίσανε, δὲν τὸ εἴπανε μωρὸ κι ἀνόητο. Μιλήσανε μάλιστα μὲ κάποιο σεβασμὸ γι' αὐτό, καὶ τοῦτο εἶναι τιμητικό, ὄχι γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Δασκάλου, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἐφημερίδες μας ποὺ ἀρχινήσανε, φαίνεται, νὰ ξεσκλαβώνουνται ἀπὸ τὶς Μιστριώτικες ἀλυσσίδες καὶ νὰ ξεχωρίζουνε τὴ διαλεχτὴ κι ἀληθινὴ δουλιά.

Τὸ βιβλίο τὸ ξέρουνε οἱ ἀναγνῶστες μας, ἀφοῦ τὸ διαβάσανε σὰ δημοσιευότανε λίγο λίγο στὸ «Νουμᾶ» κι ἀφοῦ ὁ Βουτιερίδης, ποὺ τὸ διάβασε χερόγραφο, μόλις μᾶς ἐστάλθηκε ἀπὸ τὸ Παρίσι, μᾶς ἔδειξε σὲ ἄρθρο του τὴ μεγάλη ἀξία του. Δὲ βρέθηκε κανεὶς νὰ μᾶς πεῖ ἄμα τὸ διάβαζε, πὼς ἡ κρίση τοῦ συνεργάτη μας εἴτανε ὑπερβολικιά. Τὸ ἐναντίο μάλιστα, πολλοὶ τήνε βρήκανε ἐπιφυλακτική, κι ὅσοι τὴ χαραχτηρίσανε τέτια, ἀντὶς νὰ μᾶς κατηγορήσουνε, μᾶς ἐπαινέσανε ποὺ δὲν τοὺς σηκώσαμε τὰ μυαλὰ μὲ ἀγριοφωνάρες καὶ μὲ μελοδραματικοὺς θαμασμοὺς, καθὼς κάνουνε μερικὲς ἐφημερίδες, μὰ τοὺς ἀφήσαμε νὰ τὸ διαβάσουνε μὲ τὴν ἡσυχία τους καὶ νὰ μορφώσουνε οἱ ἴδιοι τὴν κρίση τους.

Ὁ «Νουμᾶς» τὴ φορὰ αὐτή, καμαρώνει νὰ τὸ λέει, βρέθηκε πάλι συμφωνώτατος μὲ τοὺς ἀναγνῶστες του, καὶ τώρα ποὺ βλέπει σὲ βιβλίο τὸν Ρομπινσῶνα, ποὺ τόσους μῆνες τοῦ στόλιζε τὶς σελίδες του, περηφανεύεται ποὺ στὸ ἐνεργητικό του θἄχει κ' ἕνα τέτιο βιβλίο. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ μιὰ τέτια στιγμή, ἱερὴ γιὰ μᾶς καὶ σημαντικιὰ γιὰ τὸν ἀγῶνα μας, τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ τήνε φωνάξουμε.

* *
*

Ἀπὸ τὸ καινούριο βιβλίο τοῦ Δασκάλου, ὅποιος ἔχει ξαστερωμένο τὸ μυαλὸ καὶ μπορεῖ νὰ ἰδεῖ καὶ παρακάτω ἀπὸ τὴ μύτη του, ἔχει πολλὰ νὰ ὠφεληθεῖ, καὶ μάλιστα κάθε νέος συγραφέας, ποὺ διαβάζοντας μονάχα τὸν ὑστερόλογο καὶ τὸ ἀπόσωμα, μπορεῖ νὰ διδαχτεῖ καὶ νὰ μάθει πῶς φτειάνεται τὸ ὕφος, πῶς δηλ. γράφεται μιὰ σελίδα ἢ ἕνα βιβλίο μὲ ζωὴ, μὲ ἀλήθεια καὶ μὲ ποίηση.

Ὁ Δάσκαλος μᾶς τὸ μαθαίνει αὐτὸ καὶ μᾶς ἀποδείχνει ὁλοφάνερα ἀκόμα, πόση προσοχὴ πρέπει νὰ δίνεται σὲ κάθε λέξη, ἀφοῦ καὶ μιὰ λέξη μοναχὰ, κακὰ κι ἀπρόσεχτα βαλμένη, εἶναι ἱκανὴ νὰ χαλάσει μιὰ φράση πανόμορφη καὶ νὰ μουντζουρώσει μιὰ ὁλόχρυση σελίδα,

Ἀπὸ παραδείγματα, ἄλλο τίποτα. Ἕνα μονάχα καὶ φτάνει. Στὴ σημείωση τῆς 309 σελίδας γράφει:

«... Τὄφερνε ὁ λόγος ἀναγκαστικὰ, νὰ δείξω πῶς ὁ Γιάννης σερνότανε κατὰ γῆς σὰν τὸ φείδι· τὴ φράση ἀφτὴ, σέρνουνταν κατὰ γῆς σὰν τὸ φείδι, τὴν ἔχω σελ. 74· μὰ τὴ στιγμὴ ποῦ πήγαινε νὰ κατεβῇ στῆς κοπέλλας, ὅσο ἄσκημος κι ἂν εἴτανε ὁ σκοπός του, δὲν ἔκανε νὰ συγκρίνω μὲ τὸ φείδι ἕναν ἄνθρωπο ποῦ κατόπι ἡ Μυριέλλα νὰ τὸν ἀγαπήσῃ. Τἄλλαξα λοιπὸν κ' ἔβαλα σὰν τὸ σερνετό(;) ἀγάλια ἀγάλια, κολλήθηκε κατὰ γῆς κι ἄρχισε νὰ σέρνεται μὲ τὴν κοιλιά του. Ἀδύνατο! Ἔλειπε τὸ φείδι καὶ μοῦ φαίνουνταν ἐμένα ἡ λέξη ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ δῇ ὁ ἀναγνώστης τὴ σκηνὴ ὅπως ἤθελα νὰ τοῦ τὴν παραστήσω, ζωντανή. Ὡστόσο τί νὰ γίνῃ καὶ πῶς νὰ τὰ βολέψω, ἀφοῦ ἴσια ἴσια τὸ φείδι δὲν τὸ ἤθελα; Γύρεψα, βασανίστηκα ὧρες· στὸ τέλος κάτι βρῆκα· σὰν τὸ ἕρπουμενο, ἀγάλια ἀγάλια, κολλήθηκε πά στὸ χῶμα κι ἄρχισε νὰ σέρνεται φειδοτροπίς. Φειδοτροπίς! Ἀφτὸ ποῦ κυνηγοῦσα! Δὲ συγκρίνεις ρητὰ τὸ Γιάννη μὲ φείδι κι ὡστόσο τὸ κίνημα τοῦ φειδιοῦ τὸ συγκρίνεις μὲ τὸ κίνημα τοῦ Γιάννη. Τέλειο μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι· λέω μονάχα πῶς ὅποιος τυραγνιέται γιὰ νὰ σοῦ φτειάξῃ τὸν κατάλληλο τὸν ὅρο, δὲν τὸ κάνει ἀπὸ διασκέδαση, τὸ κάνει ἀπὸ ἀνάγκη...»

Οἱ στενοκέφαλοι μπορεῖ νὰ τὰ βρίσκουνε αὐτὰ σκολαστικὰ — καὶ δὲ ντρέπουνται μάλιστα καὶ νὰ τὰ γράφουνε. Αὐτουνοὺς ὅμως κανένας δὲν τοὺς λογαριάζει. Λεύτεροι νὰ λένε καὶ νὰ γράφουνε ὅ,τι θέλουνε. Νὰ ποζάρουνε μάλιστα καὶ γιὰ δασκάλοι τοῦ Ψυχάρη καὶ νὰ τοῦ διορθώνουνε τὰ λάθια του! Τοὺς φρόνιμους καὶ τοὺς γνωστικοὺς λογαριάζουμε καὶ σ' αὐτοὺς μιλᾶμε. Ἀδύνατο λοιπὸν κάθε φρόνιμος καὶ γνωστικὸς ἄνθρωπος, διαβάζοντας τὸν ὑστερόλογο καὶ τὸ ἀπόσωμα τοῦ βιβλίου, νὰ μὴ θαμάσει τὴ μεγάλη τέχνη κ' ὑπομονὴ τοῦ Δασκάλου νὰ φιλοδουλεύει, σὰν τίμιο πετράδι, κάθε λέξη του, καὶ τὴν ἅγια προσπάθεια του νὰ δείχνει στοὺς νέους ποιοὺς ἀμύθητους θησαυροὺς κρύβει ἡ ἐθνική μας γλώσσα καὶ μὲ ποιὸ τρόπο μποροῦνε νὰ τοὺς ξεθάφτουνε.

* *

Ἕνας φίλος μου Γερμανὸς, ποὺ ἦρθε δῶ νὰ μάθει τὰ Ρωμαΐικα, —γιατὶ τὴν καθαρεύουσα, καθὼς μοῦλεγε, μποροῦσε νὰ τήνε μάθει δίχως νὰ τὸ κουνήσει ἀπὸ τὴν πατρίδα του — σὲ κάποια κουβέντα μας γιὰ τὰ πολιτικά μας χάλια μοῦλεγε πῶς οἱ Ρωμοὶ δὲ θὰ διορθωθοῦμε καὶ δὲ θὰ πᾶμε ποτὲ μπροστὰ, ὅσο δὲν ἀναγνωρίζουμε ἕναν ἄνθρωπο γιὰ καλύτερό μας καὶ δὲν τόνε παραδεχτοῦμε γιὰ ὁδηγό μας.

— Ὅλοι σας καπεταναῖοι θέλετε νἄσαστε! μοῦλεγε. Ἡ Γερμανία ἂν ἔγινε μεγάλη, εἶναι ποὺ οἱ Γερμανοὶ τὄχουμε στὸ χαραχτῆρα μας νὰ σεβόμαστε τοὺς μεγάλους μας!

Τὰ λόγια τοῦ Γερμανοῦ σπουδαστὴ πάρτε τα ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καζάρμα μας καὶ φέρτε τα στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὅλοι—καὶ μιλῶ γιὰ τοὺς δημοτικιστὲς μονάχα—θαμάζουνε τὸν Ψυχάρη, ποιὸς λίγο ποιὸς πολύ, μὰ μὲ ἐπιφύλαξη. Ὁ ἕνας τόνε βρίσκει ὑπερβολικὸ στὶς γλωσσολογικὲς θεωρίες του! Ὁ ἄλλος βρίσκει πὼς ἡ αἰσθητική του δὲ συμφωνάει μὲ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ Ψυχάρη! Ὁ τρίτος τὸν ἤθελε λιγότερο φανατικό! Κι ὅλοι τὸ κάτου κάτου, θαρρῶντας πὼς θὰ θυσιάσουνε τὸν ἐγωϊσμό τους, βρίσκουνε καὶ κάποιο ψεγάδι στὸ ἔργο του.

Μὰ τὰ τέτια δὲν ἔχουν καμιὰ σημασία.

Ὅταν ὁ Πάλλης, ἀφιερώνοντας τὴ γιγαντένια «Ἰλιάδα» του στὸν Ψυχάρη, τὸν ἀποκαλεῖ «Ξακουστὸ Δάσκαλό» του, κι ὅταν ὁ Παλαμᾶς περηφανεύεται νὰ λέει πὼς θέλει νἆναι περσότερο Ψυχαριστὴς παρὰ ποιητὴς, κι ὅταν τόσοι νέοι γιομάτοι Ζωὴ καὶ φωτιὰ, ποὺ πρωτοφανήκανε στὸ «Νουμᾶ» καὶ ποὺ τόσο γρήγορα μπήκανε στὴν πρώτη σειρὰ, δουλεύοντας τίμια καὶ φανατικὰ γιὰ τὴν Ἰδέα, Ψυχάρης καὶ Ἰδέα τὰ θαρροῦνε ἕνα, ἀχώριστο κι ὁμοούσιο,—ἡ ἔκδοση τέτιου βιβλίου πρέπει νὰ χαιρετιέται γιὰ ἐθνικὸ γεγονὸς κι ὅποιος τὸ πιάνει στὰ χέρια του, ἀντὶ νὰ τὸ λερώνει μὲ κρίσες, πρέπει νὰ τὸ φιλεῖ μὲ σεβασμό, ὅπως τἄχραντα μυστήρια, καὶ, ἂν εἶναι ἀληθινὸς πατριώτης, νὰ τὸ σηκώνει ψηλὰ, μὲ περηφάνεια, γιὰ σημαία τῆς νίκης τῆς Ἀλήθειας.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ποῦ πέθανεν ἀπὸ καιρό, ζῇ γιὰ τοὺς πεθαμένους.

Κρέων

Ἀπὸ τὶς δυὸ τὶς ἀδερφὲς, ἡ μιὰ τώρα μονάχα
Λέγω πῶς φαίνεται ἄμυαλη, μὰ ἡ ἄλλη ἤτανε [πάντα!

Ἰσμήνη (κλαίγοντας)

Ὦ βασιλιά, ὅποιος βρίσκεται μέσα στὴ δυστυχία,
Κι ἂν φρόνιμος γεννήθηκε, τὰ λογικά του χάνει.

Κρέων

Ἐσὺ βέβαια! ποῦ τοὺς κακοὺς ἐπῆρες γιὰ συν- [τρόφους.

Ἰσμήνη

Τί νὰ τὴν κάμω τὴ ζωήν, ἂν ζῶ χωρὶς ἐτούτην;

Κρέων

«Ἐτούτην» μὴν τὴ μελετᾶς· αὐτὴ πιὰ δὲν ὑπάρχει!

Ἰσμήνη

Μὰ τοῦ παιδιοῦ σου τὴ μνηστὴ σκοπεύεις νὰ σκο- [τώσῃς;

Κρέων

Ἄλλη γυναῖκα θὲ νὰ βρῇ γιὰ σπίτι καὶ γι' ἀγάπη.

Ἰσμήνη

Καμμιὰ δὲ θἆναι ταιριαστὴ, καθὼς αὐτὴ γιὰ κεῖνον.

Κρέων

Οἱ γυιοί μου δὲ θὰ πάρουνε ποτὲ κακὲς γυναῖκες.

Ἀντιγόνη

Ὦ φίλτατέ μου Αἵμονα! ὁ πατέρας σου σὲ βρίζει!

Κρέων

Βαρέθηκα καὶ σένανε, καὶ τὸ δικό σου γάμο!

Κορυφαῖος

Ὁ γυιός σου ἀφοῦ τὴ διάλεξε, δὲ θὰ τοῦ τὴν ἀ- [φήσῃς;

Κρέων

Αὐτοὺς τοὺς γάμους τοὺς κακοὺς ὁ θάνατος θὰ κόψῃ!

Κορυφαῖος

Φαίνεται τ' ἀποφάσισες, κυτὴ γιὰ νὰ πεθάνῃ.

Κρέων

Ἔτσι εἶναι, τ' ἀποφάσισα. Μὰ τώρα μὴν ἀργῆτε,
Ὦ δοῦλοι, μέσα πάρτε τις. Κι ἀλήθεια σὰ γυναῖκες,
Νἆναι στὸ σπίτι τους κλειστές. Γιατὶ κ' οἱ φαν- [τασμένοι
Φεύγουν, σὰ δοῦν τὸ θάνατο νὰ προχωρῇ κοντά τους!

(Βγαίνουν ὅλοι)

ΠΡΑΞΗ Γ'

ΣΚΗΝΗ Α'

Κρέων, χορὸς, ὁπλοφόροι

Κορυφαῖος

Μακαρισμένοι οἱ ἄνθρωποι,
Ποῦ τὴ ζωὴ περνοῦνε,
Χωρὶς νὰ δοκιμάσουνε,
Βάσανα τί θὰ ποῦνε.
Μὰ ἀλίμονο! ἂν τὸ σπίτι τους
Ἕνας θεὸς τὸ σείσῃ·
Αὐτὸ θὰ προχωρήσῃ
Γενιὰ μὲ τὴ γενιά.
Σὰν κῦμα π' ἀνεμόδαρτο,
Ἀπ' τὸ βυθὸ ἐκεῖ χάμω
Τὸ σκοτεινὸ τῆς θάλασσας,
Σηκώνει μαῦρον ἄμμο·
Κι ὅπου τὸ κῦμα τ' ἄγριο
Μ' ἀντίχτυπο ξεσπάζει,
Βροντᾷ κι ἀναστενάζει
Κ' ἡ ἀκροθαλασσιά.